Sbírka přísloví,

pořekadel a průpovědí,

kterých užívá

náš lid rolnický.

Napsal

Karel Hrubý,

proz. pokladniční správce rady zemědělské pro král. české, jednatel hosp. spolku karlínského, dopisující člen carské svob. hospodářské společnosti v Petrohradě.

V PRAZE.

Knihtiskárna J. OTTO knihkupectví.

1880.

[Předmluva]

Jak povědomo sbírají a vydávají se u všech národů vzdělaných přísloví, pořekadla a průpovědi, ba i báchorky, pověsti a písně v ústech lidu žijící, které mistrně nazval zvěčnělý Frant. Lad. Čelakovský „mudroslovím národním“.

Kdo žil mezi naším lidem venkovským a kdo pozoroval život bodrého stavu rolnického, dozná zajisté, že veškeré jeho jednání spočívá na pravidlech, pořekadlech a příslovích, která hlubokým svým významem a smyslem zakořenila se nesmazatelně v mysli lidu našeho. Ano, pravidlo, pořekadlo a přísloví uvádí sobě na paměť náš lid venkovský jako pevný základ z nabytých zkušeností u početí svého jednání.

Pochybuji, že by se v jazyku jiných národů nacházelo takové bohatství tak krásných a důmyslných pořekadel a přísloví, jako v mluvě národa československého, i trvám, že nepochybím, postavím-li je za měřítko vzdělanosti národní.

Přísloví a pořekadla působí na lid náš více než učené a rozsáhlé výklady, jelikož vyšla prvnější ze srdce národa a mluví opět k srdci. „Pravidlo, přísloví — napoví.“

Rolník náš, z jehož života jsem tato zlatá zrnka moudrosti byl sesbíral, užívá jich v každém

*

jednání po celý život svůj, v slasti i strasti, v dobách odpočinku jakož i v trudech života a namáhání se v potu tváři.

Na poli tomto získali sobě nesmrtelných zásluh jmenovaný již slovutný Fr. L. Čelakovský, Karel Jan Erben a Božena Němcová. Pokud se týče rolnictva, nedočkali jsme se bohužel až dosud podobného vydání.

Aby se tato dávno již cítěná mezera poněkud vyplnila, hodlám svůj skrovný příspěvek v spisku tomto uveřejniti, očekávaje, že slabá práce má shovívavě bude posuzována.

Karel Hrubý.

Leden.

Je-li teplo v lednu, sáhá bída ke dnu.
Pakli leden mokrý bývá, jistě vína nedolívá.
Za mlhavým lednem plíží mokré jaro.
V lednu-li hrom se ozývá, očekávati lze hojnost vína.
Je-li teplý leden, z korce mandel jeden.
Na nový rok o slepičí krok, na Tři krále o skok dále, na hromnice o hodinu více.
Jaké počasí je který den od vánočního Božího hodu do Tří králů, takové bude každý měsíc v roce.
Na sv. Pavla na víru obrácení (25.) mlha — přijdou nemoci.
Roste den, roste i zima.
Jména Ježíš, ke kamnům nejblíž.
Na sv. Pavla: Když je voda v koleji, šetřte v žlabě ojedí (píce, nebo zima potrvá dlouho).
Dobrá sanice, koňská smrt.
Velký sníh, malá voda.
Slunce svítí na mráz.

Únor.

Únor bílý, pole sílí.
Pakli se bouřkami v únoru rohy býkovi neviklají, nelze se dobrého roku nadíti.
Když tě komár v únoru za uchem zašimrá, poběhneš v březnu jistě ke kamnům s ušima.

Větrové severní ku konci února zvěstují úrodný rok.
Nechce-li severní vítr v únoru váti, v dubnu se to musí jistě státi.
Je-li v únoru zima a sucho, bývá prý horký srpen.
Pakli o hromnicích jasno bývá, jistě potom zima dodržívá; pakli ale bouřlivo a sněžení, jistě že jaro daleko není.
Tmavé hromnice, sedláka radost, jasno-li ale, sněží ještě dost.
Co do hromnic, to od hromnic, spíše o lopatu víc.
Na sv. Matěje je-li led, seká ho hned, není-li, dělá ho hned; aneb: Svatý Matěj ledy láme, nemá-li jich, nadělá je.
O hromnicích musí skřivan vrznout, kdyby měl zmrznout.
Na hromnice půl píce, aneb: Na hromnice půl krajíce, půl píce.
Na hromnice je-li vánice, otvírá medvěd boudu, není-li prášenice, zandává ji.
Na hromnice jen když sněhu padne, co na černém volu znát, bude brzy teplo.
Kdyby mělo na hromnice mrznout, musí už skřivánek vrznout.
O sv. Dorotě (6.) uschne košile na plotě. (Slunce již hřeje.)
Na sv. Valentina (14.) nenasazuj husy, nebudou dobrá housata.
O hromnicích teplo-li, medvěd staví boudu, mrzne-li, bourá ji.
Masopust na slunci, pomláska za kamny.
Teče-li v masopustní úterý voda kolejem, bude úroda na len.
Co si únor zazelená, březen si to hájí, co si duben zazelená, květen mu to spálí.

Přejdou hromnice, konec sanice.
Sv. Agata bývá na sníh bohata.
Krátký masopust, dlouhá zima.
Sv. Petr za stolem nechává na holém, a teprve v okovech (1. srpna) posýlá sedláku výsluhy.

Březen.

V březnu prach co zlato a stříbro, ale sníh bývá pro osení jed.
Mnoho deštů v březnu přivádí hubené léto.
Mrzne-li na den čtyřiceti mučedníků, mrzne ještě po čtyřicet nocí.
Mrzne-li na den sv. Gertrudy, trvá zima ještě čtyřicet dní.
Pěkně-li na sv. Josefa, bývá dobrý rok.
Svítí-li slunce na den zvěstování Panny Marie, očekávati lze úrodný rok.
Březen bez vody, duben bez trávy.
Kolik březnových mlh, tolik červencových lijáků.
V březnu vítr z břízy fouká.
Třináctý týden v roce novém zem vyhřeje — počni sít.
Březen, za kamna vlezem; duben, ještě tam budem; máj, vyženem kozy v háj.
Na sv. Josefa vyskočí beran na vršek a poděkuje hospodáři.
Na sv. Řehoře čáp přeletí přes moře, žába hubu otevře, líný sedlák, který neoře (12.).
Strnad volá: Sedláče, sedláče, sít!
Vrána volá: Sedlák pán!
Prší-li na suché dny, bude drahota.
Na sv. Josefa sníh, bude hojně bílého jetele.
Březnového prachu za dukát lot.
Jak jest na popeleční středu, tak bude celý půst.

Suchý březen, studený duben, mokrý máj, bude v stodole ráj.
Na Panny Marie zvěstování (25.) kdyby travičku palicí do země tloukl, už ji tam nedostane.
Před Panny Marie zvěstování zelných semen rozsívání.
Na svatého Řehoře led plove do moře.
V březnu sýkora volá: rozsívej, rozsívej!
V březnu stár, boj se mar.
Jedna vlaštovka nedělá léto.

Duben.

Duben hojný vodou, říjen pivem.
Pakli mokrý a zimavý duben, jest úroda na víno.
V dubnu-li valný vítr se ozývá, seno i žito pěkné bývá.
Po bouřce v dubnu připadají mrazíky.
Je-li v dubnu krásně a povětří čisté, bude v květnu nepříjemně jistě.
Na Tiburcia má se vše zelenat (14.).
Je-li o sv. Jiří tak vysoké žito, že se v něm havran ukryti může, bude úrodný rok obilím.
O Jiří krásně-li a teplo, následuje krutá a mokrá povětrnost.
Jiří a Marek mrazem nás zalek'.
Jak dlouho žába před sv. Jiřím křičí, rovněž tak dlouho po sv. Jiří mlčí.
Sníh dubnový jako mrva pohnojí.
Na čtvrtek zelenej hráchy zasívej.
Na velký pátek zemí nehýbej.
Prší-li na velký pátek, bude žíznivý rok.
Velký pátek deštivý dělává rok žíznivý.
Na bílou sobotu zasazuj štěpy.

Kolikátého dubna zasadíš stromek, tolikátého roku přinese ti užitek.
Na sv. Marka schová se už v žitě vranka.
Kolik mrazů do sv. Jiří, tolik do sv. Václava.
V dubnu čas a panský kvas (nelze se spolehati).
Nebude tu červených vajec jísti (nedočká v té službě velkonoc).
Když laštovice letí, jest znamení podletí.
Suchý půst, úrodný rok.
Na boží-li hrob prší, sucho úrodu poruší.

Květen.

Je-li už máj zahradníkem, není stodol milovníkem.
Prší-li na 1. máje, nezůstane půda dosti vlhká a píce pro dobytek se nedaří.
Déšť v noci před sv. Valburgou naplňuje stodoly i sklepy.
Déšť na Mamerta přináší soužení (11.), neboť v něm nic dobrého není, takto zní všestranné mínění.
Urban krásný, vyjasněný hojným vínem nám odmění (25.).
Když máj vláhy nedá, červen se předá.
V máji ať neuschne v plotě kůl a pastýře hůl.
Studený máj, v zahradách ráj, aneb: Studený máj, v stodole ráj.
Vlajou-li korouhve v křížových dnech, budou silné bouřky.
Kdo o sv. Janě len zasívá, stébla zdélí lokte mívá.
Májová voda vypíjí víno. (Mnoho dešťů vinnému keři v květnu škodí.)
Sv. Pankrác, Servác a Bonifác jsou ledoví muži.
Co červ nesní, to sud polkne (květ vína v máji).
Suchý březen, mokrý máj, bude humno jako háj.

Když se ozve v máji hrom, chyť kámen neb strom a třes jím. Pověra praví, že to tělesné síly přidává.
Roj, který se v máji rojí, za fůru sena stojí; v červnu rojení nestojí za zvonění.
Na Urbanův den pospěš síti len.
Havlovo žito, Urbanův oves, co z toho bude, potom mi pověz.
O svatém Duše choď ještě v kožiše.

Červen.

Červen-li více suchý než mokrý panuje, dobrým vínem naše sudy naplňuje.
Medardová krápě čtyřicet dní kape.
Jaké počasí na Medarda bývá, takové o žních se ozývá.
Kdo seje na Víta, škoda je žita (15.).
Prší-li na den sv. Víta, jest úrodný rok, toliko ječmeni to škodí.
Jaká povětrnost jest na sv. Jana Křtitele, takovou očekávej i o Michalu.
Jaké počasí na Ladislava se ukazuje (27.), takové též po sedm týdnů se objevuje.
Na Petra a Pavla den jasný a čistý, rok úrodný bude jistý.
Na Petra a Pavla zlomí se žitu kořínek a ono zraje dnem i nocí.
Sv. Vít kořínek štíp, sv. Prokop, ten jej dokop'.
Nesázíš-li zelí na Víta, bude zelnice bita.
Na sv. Antonína (13.), ať jsou lněniště oseta.
Na sv. Ducha bláto, bude laciné mláto.
Červen studený, sedlák krčí rameny.
Kukačka po sv. Janu za kolik dní kuká, za tolik grošův (nyní zlatých) žito bude.

Do sv. Jana Křtitele nechval ječmene.
Mnoho ryb, málo zrna.
Dlouhý den, krátká nit.

Červenec.

Prší-li v den navštívení P. Marie, trvá pak déšť 40 dní.
Den sedmi bratrů když deštivý, bývá pak déšť trvanlivý.
Déšť o sv. Marketě trvá pak 14 dní a zvěstuje špatné počasí ku sklizni sena.
Pakli na sv. Marketu prší, opadají vlašské ořechy a lískové ořechy stanou se červivé.
22. V ten den rádo poprchává, neb Maria Majdalena svého Pána oplakává.
Pakli na sv. Jakuba slunce svítí, má prý krutá zima býti.
Když na den sv. Anny mravenci pilně hromady dělají, následuje prý tuhá zima.
Svatá Marketa (13.) hodí srp do žita, aneb: Sv. Marketa vede žence do žita.
Do Jakuba zelíčko — po Jakubě zelí (se udělá).
Prší-li na sedm bratří, prší po sedm neděl.
V červenci volá křepelka: „Pojďte žít, pojďte žít, dostanete pět peněz, pět peněz, pět peněz!“

Srpen.

Čeho červenec a srpen neuvaří, toho září neusmaží.
Teplé a suché léto přivádí za sebou mírný podzimek, tuhou zimu a nejlepší víno.
Suché léto jest úrodné na žito, neboť slunce nesvítí na hlad v zemi, za to však: Mokrá léta — drahá léta.

*

Bylo-li léto mokré, bývá v příštím roce drabota.
Počasí na sv. Vavřince a nanebevzetí P. Marie udrží se zajisté několik dní.
Krásně-li o Vavřinci a Bartoloměji, na dobrý podzimek máš velkou naději.
Ženci na pole, včely z pole.
Vrána (když se obilí svezlo) volá: Sedlák krad'!
Sv. královna dostává první výlupek (zralý, lískový oříšek).

Září.

Jaké počasí bylo na den sv. Jiljí, tak vše zůstane obyčejně po celý měsíc.
Je-li o Jiljí krásný den, bude krásný podzimek.
V jakém počasí jde jelen k říji (o sv. Jiljí), v takovém se vrací (o sv. Michalu).
Jaké počasí na den narození P. Marie, takové má zůstati osm neděl.
O Marie narození laštovek tu více není.
Neprší-li toho dne (11.), bude suchý podzimek.
Krásné počasí (21.) v tento den trvá ještě čtyři neděle.
Je-li na sv. Matouše dobré počasí, jest naděje vinařů na množství vína oprávněna.
Jasné počasí 22., v zimě mnoho větrů.
Na kolik dní před sv. Michalem mží a mrzne, tolikéž dní bude příštího roku po prvním máji mžít a mrznout.
Na sv. Maurice (22.) nesej pšenice, bude samá metlice.

Říjen.

Je-li říjen mrazivý a větrný, bude leden též tak, i únor mírný.
Vějou-li suché větry severní, obilí se v příštím roku nepodaří.

Jasné-li počasí v podletí, jistě větry s zimou přiletí.
Suchý den sv. Havla zvěstuje suché léto.
Na den sv. Havla sklízí se všeliké ovoce.
Před sv. Havlem musí všecko semeno ze země býti vybráno, ve sklepě uschováno, přes zimu tam ponecháno, a dříve než kukačka zakukala, opět na čerstvé povětří vyneseno.
O sv. Havle se již dobytek na pastvu nežene.
Na den sv. Lukáše má ozim již do strnišť zaset býti.
Jak se den sv. Havla ukazuje, takým spůsobem se nám zima objevuje.
Urbanův oves, Havlovo žito — nechystej, sedláče, stodolu pro to! anebo: Havlovo žito (15. října) a Urbanův oves (25. května) bývají zřídka na trhu.
Teplý říjen, studený únor.
Na sv. Lukáše (18.) hojnost chleba i kaše.
Simona a Judy (28.) zima je všudy.
Na sv. Simoniše přikluše k nám zima tiše.
Tluče jako slavík o sv. Havle.

Listopad.

Utni z buku třísku: je-li suchá, bude zima tuhá; je-li však vlhká, bude zima mokrá.
Zůstane-li o Martině lupení ještě na stromech, čeká se dlouhá a studená zima.
Je-li kobylka z husy o Martině zabité bílá, tuhá zima zavítá.
Jaký den sv. Kateřiny, takové počasí bude v příštím lednu.
Je-li zamračeno na sv. Martina, bývá prý neustálá zima.
Sníh na sv. Ondřeje žitu velmi nepřeje.

Hřímá-li v listopadu, bude dobrý rok.
Chodí-li husa o sv. Martině po ledě, plave o vánocích po blátě.
Nepřijde-li sníh na Vše Svaté v noci, přijde o sv. Martině se vší mocí.
Ovazujte štěpy, nepomrzněte květy; přijde-li na vás mráz, poseká vás.
Na sv. Martina kouřívá se z komína.
Půjde-li hus přes led o Martině, bude se po něm dlouho ještě koupati.
O Martině po ledu, o vánocích po blátě.
Má se jako husa o Martině (bídně, neb jí smrt hrozí).
Padá-li sníh o Martině, říká se, že přijel sv. Martin na bílé brůně.
Kliment zimu oblibuje, sv. Petr (22. února) jí ucezuje.

Prosinec.

Na sv. Eligia tuhá zima trvá prý celé čtyři měsíce.
Pakli jitřní jasné se ukazuje, rok přeúrodný ti zvěstuje.
Padá-li o štědrý večer sníh, urodí se chmel.
Zelené vánoce, bílé velkonoce; bílé vánoce, zelené velkonoce.
Tmavé vánoce, světlé stodoly.
Pakli na Štěpána větrové uhodí, příští rok víno špatně se urodí.
Na Sylvestra li vítr a ráno slunce svítí, nelze nám vína dobrého se nadíti.
Dvanáct nocí od štědrého večera až do sv. Tří králů zvěstují prý povětrnost příštích dvanácti měsíců.
Když v prosinci mrzne a sněží, úrodný rok na to panuje.

Má-li sv. Barbora bílý fěrtoch, bude hodně trávy.
Jaké počasí na sv. Barboru, takové bývá celý advent.
Světlé jitřní, tmavé stodoly, tmavé jitřní, světlé (prázdné) stodoly.
Svatá Lucie (13.) noci upije, dnu přidá.
Tmavé vánoce, dojné krávy; světlé vánoce, ponesou slepice.
Lepší vánoce třeskuté než tekuté (v domažlickém okolí).
Když v prosinci mrzne, sněží, úrodný rok na to běží.

Čtvero ročních počasí.

Jaro.

Jaro krásné všem tvorům spasné.
Když laštovice letí, jest znamení podletí.
Na jaře zamaž, na podzim zapraš.
Jaro nám otec i máti, kdo nesil, nebude mu zráti.
Na jaře i v létě co den a noc zmočí, hodina vysuší.
Na jaře džber vody, hrst bláta, na podzim hrst vody a džber bláta.
Jaro přízeň a léto trýzeň.
Kam se nese první bouřka, tam ostatní za ní táhnou.
Z jara déšť paří a na podzim moří.
Čemu podzim říká: hnilo! tomu jaro praví: milo! jen kdyby bylo. (Dostatek potravy a píce.)
V kožichu sij jařinu, v kožichu oziminu.

Léto.

Léto schránilka a zima trávilka.
Lidé se radují létu a včely květu.
Množil Bůh léto hmyzem a zimu mrazem.
Mnoho ryb, málo zrna (suchý rok).
Deštivé léto horší podzimku.
Dlouhý den, krátká nit.

Podzim.

Když dlouho listí nepadá, tuhá se zima přikrádá.
Podzim na strakaté kobyle jezdí.
Na pěkný ozim nepřistavuj stodol.
Podzim praví: pěkným osením pole odívám, a jaro dí: také já se na to podívám.
Když čečetek nevídati, hotoví se na tuhou zimu.
Na sv. Martina je-li husí kobyla bílá, bude tuhá zima.

Zima.

Zima matka, vyspíš se do hladka.
Mráz skromný každého honí.
Krátký masopust, dlouhá zima.
Sanice andělská jízda, ale čertový zvrat.
Jaká neděle pestrá (devítníku), taková i masopustní.
Pěkně-li tu neděli po devítníku bývá, pěkně a teplo bude v masopustních dnech.
Když zimní chlad, tu každý mlad.

Přísloví hospodářská vůbec,

nesoucí se obsahem a významem svým k povětrnosti, k půdě a spůsobu jejího zdělávání, k lukám, lesům, zahradám, vinicím, chmelnicím, zvířatům hospodářským, k zjevům přírodním a jich vlivu na poměry hospodářské, k čeledi atd., vůbec ke všemu, co v obor zemědělství zasáhá.

S Bohem začni v každé době, podaří se práce tobě.
Kdo ráno vstává, tomu Pán Bůh dává.
Bez hospodáře i dobytek pláče.
Dobré semeno a vzorná rychlá práce, věř, vyplatí se ti prospěchem v krátce.
Přivykej hospodářství v mládí, nepoznáš hladu v stáří.
Kdo své zahazuje, cizího nezasluhuje.
Dokud co máš, nechť o to dbáš.
Synu! šetř a chraň každé ptáče, vždyť pro tvůj zdar se stromu na strom skáče.
Hmyzu mnoho na stromu přináší ti pohromu.
Vážíš-li si stromu, zahrady: za práci dá ti stere náhrady.
Kdo se rád hádá, v posměch se dává.
Od včely máš medu, od hada však jedu.
Mladí ležáci, staří žebráci.
Kdo neseje, ten nevěje.
Kdo pracuje, toho Bůh nezkracuje.

Tomu zisk je neomylně, kdo vzdělává roli pilně.
Čím kdo pluhu bedlivější, tím zisk hotovější.
Kdo nechce bídy poznati, musí svým pluhem a na své roli orati.
Dvojí orání, dvojí chléb, trojí orání, trojí chléb.
Chceš li s pole bráti, musíš na ně dáti.
Brázda hluboká, sláma vysoká.
Široké brázdy, prázdné stodoly.
Hnůj na dvoře, zlato na poli.
Kdo silně hnojí, dobře si též stojí.
Kdo se dobytka spouští, chléb jej opouští.
Záhy vstávej, příklad dávej.
K dokonalosti neustále pokračuj i všestranně a neunavně ji dovršuj.
Čím výše stoupáš, tím víc vidíš.
Není každý oráč, kdo se pluhu drží.
Plné stáje vedou v ráje.
Kdo pole vysiluje, lehčí svůj váček.
Kde co čpí a kde co hnije, pole, luka z toho sílu pije.
Kde jaký neřád, hrabej pořád; mech, ten nech!
Strniště, sláma polí jest máma.
Kaliště, bláto na poli zlato.
Hnojiště kdo opatruje, stodolu a sklep sobě naplňuje.
Mrť do pole smrť.
Pšenička nedbá, zdali pátek nebo svátek.
Co můžeš zhotoviti dnes, neodkládej na zítřek.
Žito bez strachu vysí do prachu a oves třeba do vody, však ve svém období.
Každá liška svůj ocas chválí.
Lišku po ocase, lva a medvěda po pazouřích poznáš.
Stará liška těžce se dá uštvati.

Liška srst změní, ale obyčejů nezmění.
Dobře v čas jiskru uhasiti.
Chceš-li zlému v cestu jíti, nedej jiskře ohněm býti.
Hojná píce, plný krajáč.
Kdo lépe krmen, lépe táhne.
Jesle ke stolu nechodí.
Lepší dnes malý kus než zítra celá hus.
Ne jednako Bůh rozdává: jednomu hus, druhému páva.
Když se jedna husa napije, pijou jiné všecky.
Nerovná spřež nerada spolu dobře táhne.
Kdo pole pluží, obilí draží.
Není na světě jedu, aby neměl v sobě medu.
Na chřaplavý zvon nezvoň a vlka na kulhavém koni nehoň.
Velký zvon nemůže se najednou rozkolébati.
Není všecko zlato, co se třpytí.
Kdo jinému jámu kopá, sám do ní padá.
Když se páni rvou, pouštějí sedláci chlupy.
Kohout na svém smetišti rád kokrhá a zpívá.
Dobrý kohout nebývá tučný.
Dva kohouti na jednom smetišti se nesnášejí.
Kdo řemeslo umí, uteče se k němu jako k otci a mateři.
Řemeslo má zlaté dno.
Kdo nejvíc řemesel umí, nejspíše ve psí bývá.
Mnoho řemesel, málo chleba.
Kdo dva zajíce honí, žádného nechytí.
Panská láska roste na zaječím chvostě.
Panská láska po zajících skáče.
Mám ho rád jako trn v noze.
Spávej jako zajíc (s otevřenýma očima totiž).
Nekupuj zajíce v pytli.

*

Lepší zajíc v pytli než holub na střeše.
Když Pán Bůh dopustí, i motyka spustí.
Každý dům hezký dobrým hospodářem.
Nestojí dům na gruntě, ale na ženě.
Nešťastný taký dům bývá, kde kohout mlčí a slepice zpívá. (Kde muž nosí přeslici a žena palici.)
Není dům bez dýmu (bez mrzutosti časem).
Běda tomu, v jehož domě se kočky a myši sestří.
Ze zlé kůže nemůže býti dobrý kožich.
Kde kůže lvova platna býti nechce, tu liščí břevno podkládej.
Z cizí kůže dobře jest široký řemínek krájeti.
Hajnému borovice ta nejsukovatější skrz krk proleze.
Slepice ku plemenu neber od mlynáře a svině od pekaře a ženy z města nepojímej do vsi; budeť často na trh choditi a dříve než utrží na krupách radlici, propije i čertadlo.
Běda té slepici, na kteréž se jestřáb učí.
Kuře chce moudřejší býti než slepice.
Kuře učí slepici (hrabat).
Slepička po zrnéčku klove a tím sytá žive.
Špatná slepice, špatné vejce.
I slepá slepice někdy zrnko najde.
Když kuře učí slepici, tuť mistrují učedníci.
Ani slepice darmo nehrabe.
Jest tajný jako slepice na vejcích.
Chodí, jako by mu slepice chléb byly sežraly.
Jaký strom, také ovoce.
Dobrý strom, dobré ovoce.
Zlého stromu zlé ovoce.
Kam strom ohybáš, tam roste.
Mladistvý stromek bývá hebký.
Jeden strom nečiní háj.

Nepadá jablko daleko od jabloně. Nepadne jablko daleko od stromu.
Kdo dělá, vydělá.
Jaký plat, taká práce.
Jez do syta a dělej do potu.
Spěšně k jídlu, spěšně k dílu, aneb: Jaký k jídlu, taký k dílu.
Práce bezděčná nebývá vděčná.
Práce kvapná, málo platná.
Ustavičná práce vše přemáhá.
S chutí do toho, půl je hotovo.
Na sebe pracovati ne hanba.
Kdo z rána polihá, večer pobíhá.
Častá zdviž, výmlat blíž.
Dvakrát měř, jednou řež.
Z lesa honí medvěd a z domu macecha.
Nedmi medvěda v ucho. —
Neštěstí nechodí po horách, ale po lidech.
Hory s horami se nesejdou, za to však lidé s lidmi.
Nové koště dobře mete.
Bez matky včeličky — ztracené dětičky.
Čím víc se člověk včel bojí, tím více se na něho sypou.
Rybníky, včely, ovce zmohou i schudnou lehce.
Na zimu sto včel za vídeňský, na jaře jedna za krejcar.
Skoupě kdo včely přehlíží, sám ve škodu se pohříží.
Mezi včely nedmychej. —
Od včel med, od hada jed.
Čí chléb jíš a pivo piješ, toho píseň zpívej.
Pivo je dobré, dokud neslyší basu.
Řeč se mluví a pivo se pije.
Neklať hrušek, až dozrají.

Odpadne jeden květ, nastoupne jiných pět.
Čím starší kozel, tím tvrdší roh.
Kopřivu mráz nespálí.
Kdo chceš chleba, pracuj co třeba.
Chléb má rohy, nouze nohy.
Chutnější chléb ve svobodě než koláč ve službě.
Když ženské perou, čerti je berou a když chléb pekou, div se nevztekou.
Lenoch i pod svou střechou zmokne.
Z mládí se trn ostří.
Napřed se mlátí, potom se platí.
Jaký mlat, taký plat.
Na dubu nerostou než žaludy.
Za deště se chalupa nepokrývá a za jasného dne do ní neteče.
Kuj, dokud železo řeřavé.
Horké železo se nejlépe kuje.
Síla železo láme.
V cizí naději hrachu nevař.
V čas nouze i brambory pochoutkou.
Kdo maže, ten jede.
Lepší bažant na míse, než když lítá po dvoře.
Pole má oči, les uši.
Ze zlé kůže nemůže býti dobrý kožich.
Oko, do srdce okno.
Kdo má sádlo, tomu snadno.
Ohně nelze upáliti, vody utopiti, větru udusiti a pravdě zahynouti.
Podobného peří ptáci k sobě se táhnou.
Ne všichni ptáci jsou páv a orlice.
Velkých ptáků pod pomeč nelapej.
Kdo jednou ptáka z ruky pustí, na střeše ho těžko lapne.

Prve než se oheň rozmůže, snadno jej uhasiti, ale pozdě klec zavírati, když ptáci vylítali.
Kozla platen pěkný vůz, když koně za nic.
Pěšky jako za vozem.
Nenamazaný vůz těžce se táhne.
Vůz musí, když se koně oprou.
Má namazaný vůz, až vrzá.
Lesem šel a stromu neviděl.
Skrze les na křivá dřeva nechoď.
Kdo se chřestu bojí, nechoď do lesa.
Do lesa dříví nevoz, do moře vody nenos.
Čím dál v les, tím více dřev.
Jak s lesem mluvíš, tak ti odpovídá.
Kde se mydlí, dobře se pere.
Proraženou cestou leckdos trefí.
Všude se jako vrba ujme.
Každý živoch své pastvy hledá.
Všude koukol mezi pšenicí.
Až do skonání světa nebude pšenice bez koukole.
Na černém poli pšenička se rodí.
Kdo tobě pelyněk sype, syp jemu zase hořec.
Na rozdílnou zvěř rozdílná čižba.
Jezdečnými chrty řídko zajíce uštveš.
Dobrý hospodář i o nejmenší věci věděti chce.
Hospodářovi často třeba býti hluchým i slepým.
Bude z něho hospodář jako z kozla zahradník.
Hospodaří zle, od desíti k pěti; kde je, aby nebylo.
Třeba uměti po hospodářsku hospodařiti.
Dávám, abys dal.
Nemáš-li peněz, do hospody nelez.
Bůh činí časy, lidé kalendáře.
Kalendář je lhář, Bůh nejlepší hospodář.
Znáti čas — první hospodáře pravidlo.
Kdo v dešti seče, za sucha sklízí.

Ječmen hospodáře devětkrát zarmoutí (než jej totiž sklidí).
Rannímu dešti, ženskému pláči a psímu kulhání stálosti chybí.
Kde roste stoklasa, živí se sedlák i chasa; kde roste metlice, neuživí se pán ani slepice.
Pán Bůh stvořil volky a čert spolky.
Lépe moučno nežli loučno (t. j. lepší pole než luka).
Vinice jsou bídnice, osení jistější živení. Též: vinice bídnice, chmelnice pouhá dělnice; zahrada častá náhrada; louka, ta si fouká; dobré role neprodávej, v . . .!
Láska k poli krmí voly tučný vůl krmí stůl.
Jak hospodář píská, tak čeleď skáče.
Služ jako sluha aneb utec jako srna.
Toho slyš, čí chléb jíš.
Není dobré znamení, když čeládka mnoho ztrácí neb nachází.
Rané ptáče dál doskáče.
Mrcha mrše smrdí.
Co platno jest mrchu léčiti.
Neví ještě, kam pěnkava nosem sedá.
Z ptačího písku málo zisku.
Host a ryba třetího dne smrdí.
Blaze rybám ve vodě.
Od hlavy ryba smrdí.
Máš-li pušku, najdeš mušku.
Tobě to sluší jako židovi ručnice.
Když nemáš křídel, nelítej.
Velké má vlast naše povolání a my velkou máme povinnost: bychom spěli k předu bez ustání a předsudků svrhli ničemnost. Kdo zůstane zpátky — ku pokání nebude míti času dost;

parních strojů hvizd k činnosti pudí, když ospalce všecky ze sna zbudí.
Muž v domě hlavou a žena duší.
Nešťastný taký dům bývá, kde kohout mlčí a slepice zpívá. Též: Běda tomu dvoru, kde rozkazuje tele volu.
Špatná hospodyně bývá, kterou slunce pod peřinou vídá.
Oči hospodářovy střechou domu.
Kde pán sám do koutů nahlédá, tu hospodářství dobře stojí. Též: Častá dohlídka pohání práci.
Dobrý hospodář více prodá nežli koupí.
Kdyby nebylo oráče, nebylo by boháče.
Pot chleba — první vláha.
Dbáš li o roli, dbá role o tebe.
Chceš li s pole bráti, musíš na ně dáti.
Kde se hnojí, tam se rodí, aneb: Kdo hnojí, dobře stojí.
Kdo se spouští dobytka, chleba se spouští.
Hojná píce, plný krajáč.
Jinak v údolí jinak na horách (hospodářství vésti se musí).
Rybníky chybníky.
Nekoukej na vrata, ale za ně.
Meť před svými dveřmi (nestarej se o jiného).
Čím hrneček navře, tím střepina páchne.
Hrnec se pozná po klepání, blázen po štěbetání.
Kdo ví, co v hrnci vře, když jest pod pokličkou?
Malý hrnek rád překypí.
Lepší plná truhlice nežli prázdná sednice.
Drž se břehu, nechceš-li utonouti.
Podemletému břehu nevěř.
Tiché vody břehy berou.
Stojaté vody hnijí.

Čím kdo více vodu pije, tím víc žízeň v sebe lije.
U velké vodě velké ryby, v malé vodě malé ryby bývají.
Čím jsou vody kalnější, tím jsou lovy valnější.
Kam voda má spád, tam teče.
Na ptáky musí se lepem a ne cepem.
Kdo chceš ptáky chytati, neházej kyjem mezi ně.
Po zpěvu a peří pták poznán bývá.
Každý pták zlý, který svého hnízda nečistí.
~~Z ptačího pisku málo zisku.~~
Lepší pták jeden v ruce nežli dva letící.
Když pták z klece unikne, nečekej, až se vrátí.
Lepší pták na talíři pečený nežli dva v povětří vznešení.
Není ptáče toho, kdo je škube, ale toho, kdo je jí.
Ptáka zpěv prozrazuje.
Každý pták zpívá, jak mu narostl zob.
Každé ptáče svým zobem se živí.
Malý pták, malé hnízdo.
Nesluší za vrabcem vejce házeti.
Vrabci se hádají o cizí proso.
Pro plevy zrna najíti nelze.
Bez ostruh na koně nesedej.
Čert chce míti nějakou šrůtku.
Kdo má jakou stáječku, ať hledá i kravičku.
Co platno chléva zavírati, když v něm krav pokradli.
Čím déle kámen na jednom místě leží, tím více mechem obroste.
Častá krůpěj i kámen prorazí.
Těžko z kamene olej vytlačiti.
Kapka mrví kámen ne mocí, ale častým padáním.
Kámen se mechem neobalí, jenž se s místa často valí.

Dva tvrdé kameny řídko dobré mouky namelou.
Na tvrdý špalek tvrdý klín.
Naděláš co beran v horku. —
Beran vlku kalí vodu.
Berana po rouně poznáš.
Každý čáp má svůj čas.
Kdo se k provazu narodí, v zemi neshnije.
Kde provaz tenký, tu se trhá.
Trojnásobný provaz nesnadno se přetrhne.
Topící se i slámy se chytá.
Síla i slámu láme.
Ze slámy nebude než sekanina a z prkna drtina.
Sláma se nehodí než do chomoutu a kroupy do jelita.
Dobrá v chomout sláma a v kaftan bavlna.
Kde sláma a oheň blízko sebe leží, tam rádo hoří.
Vyschnou-li močidla, nezůstane ani žába.
Pečené holuby nelítají do huby.
Točí se (pyšní se) jako holub na báni.
V čisté trávě seda varuj se hada.
Kdo chce hada bíti, opatrnosti potřebí.
Hada za ňadra si schová (mnžná). —
Zlatý klíč všecky zámky otevře.
Komu Pán Bůh nedal, kovář neukuje.
Proto má kovář kleště, aby se nezžehl.
Rovně kováno, brzo zbroušeno.
Kdo maže, ten jede.
Kde nic není, ani čert nebere.
Vše na čas, Bůh na věky.
Hlemýždi v skořepině nejlíp.
Vlaštovky pijí — bude déšť.
Svině sytá věchtem zmítá.
Nedal Pán Bůh svini rohů, aby netrkala.
Lepší své svině pásti, než jiného peníze počítati.

Já pán, ty pán, kdo bude svině pásti?
Svině zůstane sviní, byť i zlaté sedlo na sobě měla.
Svině když kaliště mají, o čistou vodu nedbají.
Sluší mu to jako svini chomout.
Kdo se mezi plevy míchá, toho svině sežerou.
Svině pytel najde a mošna lotra.
Ukálená svině ráda jiné kalí.
Když prase připovědí, hned pro ně s pytlem.
Vlečeš-li otce ku prahu, povedou tě tvé dítky přes práh.
Nové síto na kolík věší, staré pod stůl házejí.
Vrabec na střeše zisku nenese.
Lepší vrabec v hrsti nežli zajíc v chrastí.
Čas růže přináší.
Ne všude, kde růže roste, kopřiva také vyrůstá.
Žádná růže není bez trní.
Růži trhej, když kvete.
Nemilovali bychom růži tolik, kdyby po celý rok kvetla.
Nepouštěj se bez vesla na moře.
Březová metla vyhání děti z pekla.
Žádný dvěma metlami švihán býti nemá.
Kdo skoupě seje, skoupě sklízí, aneb: Kdo řídko seje, řídko žne.
Kdo na jaře neseje, v jeseni nevěje, aneb: Kdo neseje, ten nevěje.
Rané setí často zmýlí a pozdní vždycky.
Ze špatného semene nečekej dobrého plemene.
Pilné setí vede od čtyř k pěti.
Kdo chce žíti, musí síti.
Co kdo seje, to bude žíti.
Kdo plevy seje, málo nažne.
Jiný sil, jiný žne.

Nehledej ve šťávě (míze) laje.
Za mízky ti lýka dříti.
Přetočená struna praská.
Prázdný pytel nestojí.
Jsi obratný jako sochor v pytli.
Nešij pytel hedbávím.
Jest stálý jako voda v pytli.
Tys to spravil jako svině pytel.
Ovčičky mají zlaté nožičky.
Jediná prašivá ovce celé stádo nakaziti může.
Hrách na stěnu házeti (dobrého napomenutí si nevšimnouti).
Nedávej bláznu palici.
Proti palici není šermu.
Darovanému koni na zuby se nedívej.
Na rychlém koni na námluvy nejezdi.
Koně nekupuj ušima, ale očima.
Schvácený kůň, nalomený luk, usmířený přítel vždy jsou nejisti.
Chlivého koně nemáš příliš hnáti.
Kdo má koně, snadno k němu sedlo najde.
S cizího koně i v prostřed bláta sesedej.
Nevoď koně z krčmy, ale do krčmy.
Oko páně nejlépe koně vyobročí.
Chraň se koně od zadu, ženy od předu.
Kůň brůna, žena důra, Janek pachole, řídko z toho trého co dobrého bude.
Někdy i kůň o čtyřech nohách klesne.
Koně za ovsem běží, oslové ho dostávají.
Těžko jest dostati se se psa na koně.
Nesedej na koně, nespadneš.
Kdyby kůň o své síle věděl, žádný by na něm neseděl.
Ani kůň netáhne víc než může.

Kůň, který ovsa dobývá, nejméně ho jí.
Proto je trh, aby druh druha strh'.
Kdo za pluhem kleje, zlé semeno seje.
Kdo rád orá, bude brzo bohat.
Ohlídej se (pamatuj) na zadní kola.
Každé hrábě k sobě hrabou.
Kdo spěšně neuhrabuje, mnoho pohrabuje (u sklizně ječmene).
Obruč hrubý pomalu se ohýbati musí.
Zralou hrušku snadno střásti.
Jezdce švec pozdraví, pěšímu se klaní.
Co se na jeho řičici dostane, umí zapáliti.
Jak řemen stačí, hospodařiti.
Náhlá robota nikdy dobrá nebývá.
Snadno ve třtí píšťalky dělati, aneb: Snadno v rákosí píšťalky řezati.
Ne vždycky rak na mlýně, někdy také žába se trefuje.
Jaký otec, taký syn, jaká voda, taký mlýn, jaké dřevo, taký klín.
Pro hubu na hubu.
Hubu zapni a oči napni.
Líná huba holé neštěstí.
Kdybys byl měl hřebík, byl bys neztratil podkovu, byl by ti neochromil kůň.
Ořech tvrdý, zub červivý; mladá žena, kmet šedivý: toho spolku, radím, se střez, věc nejlepší rovná spřež.
Zpustlá štěpnice, chudá trublice.
Volu mlátícímu nezavřeš ústa.
Cizím volem chleba se nedoořeš.
Nezvou vola, aby pivo pil, ale aby vodu vozil.
Vola za rohy, člověka za jazyk tahají.

Hledí na to jako vůl na nová vrata. —
Hrne se do toho, jako vůl do kupy sena. —
Volovi seno, koňovi oves, pacholkovi buchtu, vždy se práce dobře koná.
Ani vůl dvojí smrtí neumírá.
Kdo sám v peci bývá, jiného tam hledá.
Když se v kamnech svítí, dobře u nich dlíti.
Nebezpečno olejem oheň hasiti.
Jde mu to od ruky jako ševci smůla. —
— Pěšky jako za vozem.
Nemáš-li koně, choď pěšky.
Kdo bývá na koni, bývá i pod koněm.
Kůň mladý v peníze jde, starý z peněz vychodí.
Tlustá kráva špatně dojí.
Není krávy, která by telátkem nebývala.
Kdo za krávou stojí, lehko dojí.
Nepřilívej louže k blátu. —
Učedník — mučedník.
Na křivou díru křivý hřebík.
Sedlák je jako vrba, čím častěji ji obroubáš, tím se hustěji obalí.
Když prší, seč; když je hezky, suš.
Kdo dřív přijde, ten dřív mele.
Nechoď se vším na trh.
Co doma uvaříš, to doma sněz.
Kde zima, tam drž plášť.
Trn v noze, myš v stoze, kde to přebývá, tam dobře nebývá.
Myš v tobolce, had v lůně, oheň v podolku, zvyklí jsou hospodářům činiti škodu.
Myš nejde na past, ale na uzeninu (špek).
I střemchou se třída ukrojiti dá (u chleba).
Kdo chce mák mít, musí umět plít.
Co se na mlýn zasypalo, nechť se mele.

Ve mlýně hudba neplatí.
Mlýny klepavé lépe melou.
Město bez lidu, mlýn bez vody, dům bez střechy za nic nestojí.
To je voda na jeho mlýn.
Koho oči bolí, nechoď do mlýna.
Kdo do mlýna chodí, zamoučí se.
Ve mlýně nebuď a ožralce, když spí, nebuď.
Drž se starého vína a přítele.
Dobré víno i bez věnce vypijem.
K dobrému vínu nepotřebuješ hrát.
Víno není vinno, že se lidé opíjí.
Vejce dnešní, chléb včerejší, víno loňské nejlepší.
Panská milost a víno v dřevěné konvi i přes noc zvětrají.
Dobré víno nepotřebuje ukazatele a hlasatele.
Co do sv. Jiří vína vidíme, to o sv. Havle na sbíráme.
Teče-li o sv. Vincenci voda kolejem, dobré víno bude, taktéž jsou-li boží hody jasné.
Je-li o sv. Bartoloměji pěkný den, bude pěkný podzimek a dobré víno.
Sv. Jan nám to daroval, sv. Žofie nám to vypije (víno mrazem poškozené).
Předchůdce vína vínu vítaný (bezinky).
Přítel vína, nepřítel lidí (bezinky).
Kdo víno kopá, ten pije vodu; kdo víno pije, má velkých zvonů.
Vinice nechce modlitby, ale motyky.
Který pán na své vinice seje obilí, ten i se svou vinicí zkobylí.
Kdyby byl sv. Bartoloměj sv. Matouše bratrem, byli bychom šťastnější ve vinicích; protože co sv. Bartoloměj slíbí, sv. Matouš zkazí.

V písku jest lopata a putna doktorem (protože se tam mnoho hnojit musí).
Na hlíny mor, na písky dar (t. podzimní deště).
K líčení třeba líčidla.
Není pšenice bez koukole.
Na černém poli pšenička se rodí.
Není hospůdky, by nebylo půtky.
Proto vlčka bijí, aby se starý vštípil.
Vlkovi mluv: nebe! vycení zuby na tebe.
Žid křestěný, vlk skrocený, to nepřítel smířený.
Co vlk nesežere, domů se navrátí.
Vlk i čítané béře.
Co vlk schvátí, nerad vrátí.
Musí tuhá a tvrdá zima býti, má-li vlk vlka jísti.
Kdo chce vlky zlapati, dej jim nejprv mrchu sápati.
Vlka po srsti poznáš.
Kde se mníš svou péči slože, varuj se tu vlka z ovčí kože.
Není dobře vlku stádo poručiti, kozla zahradníkem učiniti.
Poruč vlku berana.—
Kdo chce s vlky býti, musí s nimi výti.
Z vlka nebude beran, ani ze psa oráč.
Tak suď, ať vlk syt a koza celá.
Těžko vlka za ucho držeti.
Vlk srsti nemění.
Leze jako vlk po břiše.—
Co vlk a kůň pokousá, to se nerado hojí.
Mol v drahém rouše, živá ryba na suše, vlci mezi kozami, žák mezi pannami, kozel v zahradě, Němec v české radě, můž to každý rozuměti, že ty věci bez škody nemohou býti.
Těžko vlkem orati.—
Rána se zhojí, ale slovo ne.

Slovo dělá muže.
Kde nic není, ani čert nebere.
Když Pán Bůh dal zuby, dá také do huby.
Nehraď se plotem, ale přáteli.
Na pohyblivé dřevo i kozy lezou.
Lepší přítel v radě než koza v zahradě.
Mladá koza ráda líže, stará bere i se solničkou.
Čí koza, drž ji za rohy.
Je vlny na koze, jako chlupů na žábě.
Mnoho křiku, málo vlny.
Rozumí tomu jako koza petrželi.
Kde je kozel zahradníkem, stará bába poručníkem, tam aby byl čert služebníkem.
Bude z něho hospodář jako z kozla zahradník.
Čím starší kozel, tím tvrdší roh.
Kdo líp krmen, líp táhne.
Sytý táhne; nesytý nepotáhne.
Dva koně víc utáhnou než jeden.
Hlaď sobola po srsti i proti srsti, vždy se hladí.
Jazyk hlavě nepřeje.
Jazyk bez kostí, ale kosti láme.
Hněv a jazyk na uzdě měj, málo mluv, mnoho rozuměj.
Dej jazyk na řetěz.
Kdo se nechce mrzeti, uč se jazyk držeti.
Když je šití, není nití, když je nití, není šití.
Ten by musil mnoho nakoupiti nití, jenž by chtěl lidem huby zašiti.
Přísloví — napoví.
Přísloví neklátí se na křoví.
Žeň kozy po svých, z toho nic nebude (někoho odbyti).
Dostal košem (byl odbyt).
Chytil tam kocoura (sklaplo mu).

Z ručky do ručky (říká se, když jeden druhému nedůvěřuje).
Co se zdá, to je sen.
Oděv, stravu podle stavu.
Bohatý šátek a chudý statek dělají na počtech zmatek.
Jez chleba a pij vodu, nepřijdeš na chudobu.
Kdo chce spořiti, od úst musí začíti.
Kdo mála si neváží, po mnohu ať nebaží.
Kdo mála nehledí, ten dlouho nedědí.
Zpívej, co umíš, dělej, co můžeš, jez co máš, nesahej výše sebe: obstojíš, poznáš.
Dělej, jak ti řemen stačí.
Zajíce drž, když ho máš; když ho pustíš, víc ho neshledáš.
Neudržíš-li za uzdu, za ocas neudržíš.
Hloupý všecko skoupí.
Kdo ustavičně stavěti žádá, ten jako z žertu schudne.
Raději kováře než kováříčka.
Sprostota jest největší mýto.
Uspořené peníze jsou dvojnásobné peníze.
Šetrnost jest jistý výdělek.
Šetrnost nad bohatství.
Kdo šetří, má.
Spoření — bohaté koření.
Co sám můžeš spraviti, nechtěj jiným svěřiti.
Cizí oko nehledí široko.
Nesmělé srdce cti nedochází.
Jaké srdce, takový jazyk.
Lepší stádo jelenů pod vůdcem lvem, nežli stádo lvů pod vůdcem jelenem.
Kde je nejvíc opichaců, nejméně je pšena (u prosa).

*

Pán dobrý a pastýř dobrý v povahách jsou sobě podobni.
Na suchém dřevu těžko trhati listí.
Dřevo kam se šine, tam padne.
Kdo rukama med míchá, prsty olizuje.
Ten-li med pije, jenž na brti leze, neb ten-li víno pije, jenž je kope?
Poruč psu, pes ocasu, pes si lehne, ocas se nehne.
Pes, který mnoho štěká, málo kouše.
Pán Bůh psího hlasu neslyší.
Psí hlas do nebe nejde.
Pes horší, co mlčky kousá.
Drží slovo jako pes půst.
Když pes žere trávu, pršívá.
Nemůže-li pes kost hrýzti, bude ji lízati.
Starému psu a starému sluhovi hotový plat jde.
Kdo chce psa bít, snadno hůl najde.
Mnoho psů zajícova smrt.
Nebuď psa, když spí.
Ne vždycky dobrý pes dobrou kosť dostává.
Nebude z psa slanina, ani z vlka beranina.
Pes psa nejí.
Lepší rané tele než raný pán.
Chovej tele, bude z něho vůl.
Kdo co má v komoře, vydává do kuchyně.
Kocour rád ryby jídá, nerad však pro ně do vody lízá.
Kočka z předu líže a po zadu drápe.
Kocour jde, myši v kout!
Když kocour není doma, myši mají posvícení.
Kočka myší nenechá, liška slepic a vlk ovcí.
Čím více s kočkou zahráváš, tím spíše tě škrábne.
Co se z kočky narodí, nebude než myši chytat.
Nepleť se mezi smeti, abys nebyl vymeten.

Ženě a klínu nikdy nevěř.
Nedůvěřuj koňskému zadku a psímu předku.
Lepší klín lipový a hospodář, nežli šafář ocelový.
Kdo chce jádro jísti, musí ořech rozlousknouti.
Každý řetěz tlačí, byť i články jeho zlaté byly.
S velkými pány není dobře třešně jísti.
Nes česnek kam chceš, všude česnekem bude.
Komu třeba uhle, hledej v popeli.
Když je žito plenivé, bylo orání lenivé.
Blátivý čas na boty ras.
Vrána vráně oči nevyklube.
Kam vrána letí, tam jest jí slyšet krákati.
Vrána podle vrány sedá, rovný rovného si hledá.
Kolik vran bílých, tolik macech dobrých.
Nové kružadlo dobře krouží.
Dá-li Pán Bůh kravičku, dá též travičku.
Která kráva za své vzala, dvojnásobného mléka dávala.
Která kráva mnoho řve, ta málo mléka dává.
Dáš-li koni ovsa, on ti skáče hopsa.
Komu se nelení, tomu se zelení.
Kdo ráno vstává, tomu Pán Bůh dává.
Kdo hodně podhnojí, tomu se obrodí.
Kdo si hledí stromku, chvály dojde u potomků.
Sázej na lva znamení, všecko se ti urodí.
Hluboké orání ke vzrůstu pohání.
Na jaře den, na podzim týden.
Úhory orej hluboko, budeš mít klasy vysoko.
Kde jest pažit, tam není jetel.
Víc uschne za den na poli než za týden doma.
Jak zaseješ, tak žíti budeš.
Kdo nepracuje, ať nejí.
Zítra, zítra! neříkejme, dnes co možná dodělejme.
Zítra, zítra, dneska nic! říkává pán z Lenošic.

Lepší: chvála Pán Bůh, nežli: dá-li Pán Bůh.
Jaký pán, takový krám, aneb: Jaký pán, taková čeládka.
Jaké mrvisko, takové chlapisko.
Čím lepší krmivo, tím lepší mrvivo.
Střez se dělat dluhy, neboť mají nohy.
Štěstí když chřestí, boj se neštěstí.
Dobře z předu i ze zadu oči míti.
Kdo neprohlédá očima, prohlédne měšcem.
Neutrácej víc než získáš, sic se na hlavu postříkáš.
Kdo chce věděti a znáti, musí se na vše pilně ptáti.
Dobrá kniha jest dobrá rada v potřebě, a kdo se drží dobré rady, nedojde brzy vady.
Kdo má k čemu příhodný čas, ať na jiný nečeká zas.
Cvičení a zkoušení dává umění.
Dnem i rokem za pokrokem.
Jak co děd tvůj řídil, tak vše nedělej, spíše o to dbej, abys více klidil.
Jsou-li v zimě rampouchy hojné, budou lny dlouhé.
Rozkvete-li záhy trn, vymetá též záhy žito.
Ženci na pole, včely z pole.
Viděti divoké husy na odletu, znamená konec babímu létu.
Podrží-li strom dlouho list, tuhé zimy můžeš býti jist.
Suchý půst, úrodný rok.
Více dvě oči než dvě ruce vydělají.
Častá dohlídka pohání práci.
Pes ve dvoře, menší hoře.
Ovce s jehnětem jest za úl včel nejspravedlivější.
Rak a pšenice zároveň do zrna rostou.
Znáti čas první hospodáře pravidlo.

Hosta chlebem, solí, nezdvořáka uvítej holí.
Kdo hosta rád vidí, i psa jeho nakrmí.
Velké pány měj přátely, ale ne sousedy.
Soused za přítele stojí.
Lepší blízký soused než daleký přítel.
Od dobrého souseda hraditi se netřeba.
Jak chodí starý rak, i mladý se učí tak.
Kam rád chodí táta, tam i synek chvátá.
Bitím podaří se jednoho čerta vyhnati a deset jiných vehnati.
Jaká řepa, taká nať, jaké plásti, taká mlaď.
Jaké semeno, takové plemeno.
Chudá matka spíše sedm dětí vychová, než sedmero dětí jednu matku vyživí.
Dítky jsou chudině živý poklad.
Než se ženíš, pošli uši mezi lidi.
Matku nadcházej, dceru předejdeš.
Nežeň se očima, ale ušima.
Ožeň syna, kdy chceš, a dceru, kdy můžeš.
Služka nestálá nikdy v pěkné sukni nepřichází.
Pokud chodíš, potud se hodíš.
Lépe státi za svým snopem než za cizím mandelem.

Doslov.

Podavše hospodářským kruhům prvou tuto sbírku přísloví, pořekadel a průpovědí, jež u našeho lidu rolnického jsou v oběhu, připomínáme, že dále pilně sbíráme a co nejdříve vydáme jinou ještě sbírku, kterou opět dříve v ctěných „Pražských Hospodářských Novinách“ uveřejníme, aby vzácné perly našeho hospodářského mudrosloví čím dále tím četněji se objevovaly a známějšími stávaly. Bude-li lze, spořádáme budoucí sbírku soustavně a to buď dle látky samé nebo dle času nebo jakosti práce rolnické.

V Praze, dne 20. srpna 1880.

Spisovatel.